

VALTIONEUVOSTON ASETUS HOLHOUSASIOIDEN REKISTERISTÄ ANNETUN VALTIO- NEUVOSTON ASETUKSEN 2 §:N MUUTTAMISESTA

Pääasiallinen sisältö

Valtioneuvoston asetusta holhousasioiden rekisteristä (1321/2019) ehdotetaan muutettavaksi siten, että yleisen edunvalvojan nimikkeen ja järjestysnumeron merkitseminen holhousasioiden rekisteriin voidaan tehdä muista rekisteriin merkittävistä tiedoista poiketen viimeistään seitsemäntenä päivänä, kun tuomioistuimen ilmoitus edunvalvojan määräämisestä on saapunut holhousviranomaiselle.

Kaikki muut Digi- ja väestötietoviraston eräistä henkilörekistereistä annetun lain (1156/2019) 8 §:ssä säädetyt holhousasioiden rekisteriin merkittävät tiedot edunvalvojan tehtävän määräämisen alkamisesta, tehtävän sisällöstä ja yleisen edunvalvonnan palveluntuottajasta tulisi edelleen merkitä tuomioistuimen ilmoituksen saapumista seuraavana päivänä.

Tavoitteena on yksinkertaistaa edunvalvojan määräämismenettelyä holhousviranomaisessa ja edunvalvontatoimistoissa.

Muutoksella ei arvioida olevan vaikutusta kolmannen osapuolen oikeuksien turvaamisen eikä edunvalvonnan päämiehen tiedonsaannin kannalta.

1 Asetuksenantovaltuus

Digi- ja väestötietoviraston eräistä henkilörekistereistä annetun lain 9 §:n mukaan tarkempia säännöksiä 8 §:ssä tarkoitettujen tietojen tallentamisen ajankohdasta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

2 Asetuksen valmistelu

Asetus on valmisteltu oikeusministeriössä virkatyönä.

Tarve asetusmuutokselle on noussut esille, kun yleisen edunvalvojan määräämismenettelyä on valmisteltu yhteistyössä Digi- ja väestötietoviraston kanssa osana valtakunnallisen oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamishanketta. Asetusmuutos ja Oikeuspalveluvirastoa koskeva hanke eivät ole kuitenkaan riippuvuussuhteessa toisiinsa, vaan molemmat voidaan toteuttaa riippumatta toisen hankkeen etenemisestä.

Luonnos asetusehdotuksesta on ollut lausunnolla lausuntopalvelussa ajalla 16.2.2022 - 16.3.2022. Lausuntoa pyydettiin seuraavilta 15 viranomaiselta ja muulta yhteisöltä: eduskunnan oikeusasiamies, valtiovarainministeriö, Digi- ja väestötietovirasto, Keski-

Suomen käräjäoikeus, valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiirit (6 kpl), Ahvenanmaan valtionvirasto, Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto, Kela, Keva ja Verohallinto.

Lausunto saatiin kymmeneltä lausunnonantajalta. Verohallinto ilmoitti, että sillä ei ole lausuttavaa. Esitystä kannatti lausunnossaan nimenomaisesti kahdeksan lausunnonantaja eikä mikään taho vastustanut ehdotusta. Lausunnonantajat eivät tehneet muutosesityksiä ehdotettuihin säännöksiin. Osa otti kantaa muistiossa esitettyihin perusteluihin. Muistiota on täydennetty lausunnoissa saadun palautteen perusteella.

Asetusluonnos on tarkistettu oikeusministeriön laintarkastuksessa.

3 Nykytila ja keskeiset ehdotukset

3.1 Holhousasioiden rekisteriin merkittävät tiedot

Digi- ja väestötietoviraston eräistä henkilörekistereistä annetun lain 2 §:n 3 momentin mukaan holhousasioiden rekisterin tarkoituksena on edunvalvojan toiminnan valvomisen ja kolmansien oikeuden turvaaminen.

Lain 8 §:n 1 momentissa säädetään, mitä tietoja holhoustoimesta annetun lain (442/1999) 7 luvussa tarkoitettusta edunvalvonnasta tallennetaan holhousasioiden rekisteriin.

Holhousasioiden rekisteriin tallennetaan edunvalvonnasta:

- edunvalvojan ja hänen päämiehensä nimi, osoite ja kotikunta sekä henkilötunnus
- tiedot päämiehen toimintakelpoisuuden rajoittamisesta ja toimintakelpoisuuden rajoituksen sisällöstä
- tiedot päämiehen tuomioistuimen tai holhousviranomaisen määräämän edunvalvojan tehtävän alkamisesta ja päättymisestä sekä edunvalvojan tehtävän sisällöstä
- tiedot siitä, mikä viranomainen on määrännyt edunvalvojan tai päättänyt päämiehen toimintakelpoisuuden rajoittamisesta
- tiedot edunvalvojan toimintaa valvovasta viranomaisesta;
- tieto päämiehen tai edunvalvojan kuolemasta

Yleisestä edunvalvojasta merkitään kuitenkin lain 8 §:n 2 momentin mukaan edunvalvojan nimen, henkilötunnuksen, osoitteen ja kotikunnan asemesta palveluntuottajan nimi ja muut palveluntuottajan yksilöimiseksi tarpeelliset tiedot, edunvalvojan nimike sekä, jos palveluntuottajalla on useampi kuin yksi yleinen edunvalvoja, edunvalvojan järjestysnumero.

3.2 Rekisteriin merkitsemisen ajankohta

Digi- ja väestötietoviraston eräistä henkilörekistereistä annetun lain 9 §:n mukaan tarkempia säännöksiä 8 §:ssä tarkoitettujen tietojen tallentamisen ajankohdasta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Valtioneuvosto on antanut asetuksen holhousasioiden rekisteristä (1321/2019), jonka 2 §:n 1 momentin mukaan edunvalvontaa koskevat tiedot on merkittävä holhousasioiden rekisteriin seuraavana arkipäivänä siitä, kun tuomioistuimen ilmoitus edunvalvonnasta on saapunut holhousviranomaiselle. Pykälän 2 momentin mukaan säännös koskee myös niitä tilanteita, joissa holhousviranomainen tekee edunvalvontaa koskevan päätöksen.

Holhoustoimilain 65 §:n 3 momentissa on säännös tuomioistuimen velvollisuudesta ilmoittaa edunvalvontaa koskevasta päätöksestä holhousviranomaiselle.

Laki Digi- ja väestötietoviraston eräistä henkilörekistereistä ja valtioneuvoston asetus holhousasioiden rekisteristä tulivat voimaan 1.1.2020 lukien, jolloin Digi- ja väestötietovirasto perustettiin. Asiasisällöltään vastaavat säännökset ovat aiemmin olleet holhoustoimilain 64 §:ssä ja oikeusministeriön asetuksessa tietojen merkitsemisestä holhousasioiden rekisteriin (238/2011).

3.3 Yleisen edunvalvojan määräämismenettely

Yleistä edunvalvontaa koskevat säännökset ovat valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annetussa laissa (477/2016). Yleisen edunvalvonnan palveluita järjestävät kuusi alueellisesti määräytyvää valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiiriä. Piireissä palvelut tuotetaan edunvalvontatoimistoissa. Lisäksi osa piireistä hankkii palveluja ostopalveluntuottajilta. Lain mukaan piiri määrää työjärjestyksessään, miten päämiehet jakautuvat piirin alueella toimistojen ja ostopalveluntuottajien kesken. Perusteena on pääsäännön mukaan päämiehen kotikunta.

Yleisen edunvalvonnan määräämismenettelystä säädetään lain 16 §:ssä. Pykälän 1 momentin perusteella holhousviranomainen tai käräjäoikeus määrää päämiehen edunvalvojaksi lain 1 §:n 4 momentin perusteella määräytyvän valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiirin yleisen edunvalvojan. Kun tuomioistuin tai holhousviranomainen on määrännyt edunvalvojaksi jonkun piirin yleisen edunvalvojan, sen tulee toimittaa päätös sille palveluntuottajalle, jolle kyseisen päämiehen edunvalvonta työjärjestyksen mukaan kuuluu.

Palvelun tuottaja määrää, mitä yleisen edunvalvojan virkaa tai tehtävää määräys koskee. Yleistä edunvalvojaa koskevat rekisteriin merkittävät tiedot perustuvat siten osaksi holhousviranomaisen tai tuomioistuimen tekemään päätökseen edunvalvojan määräämisestä ja osaksi valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiirien ja edunvalvontapalvelujen tuottajien tekemiin yleisen edunvalvojan yksilöintiä koskeviin päätöksiin.

3.4 Käytännön menettely rekisterin merkitsemiseksi määrääjassa

Jotta yleisen edunvalvojan nimike ja järjestysnumero saadaan ilmoitettua rekisteriin seuraavana arkipäivänä tuomioistuimen ilmoituksen saapumisesta, nimike ja järjestysnumero tulee selvittää ennen kuin tuomioistuin tai holhousviranomainen on tehnyt edunvalvontaa koskevan päätöksen.

Käytännössä holhousviranomainen lähettää nimikettä ja yleisen edunvalvojan järjestysnumeroa koskevan tiedustelun palveluntuottajalle asiaa valmistellessaan. Palveluntuottaja jakaa tehtävän alustavasti jollekin toimiston edunvalvojalle ja ilmoittaa nimikkeen ja järjestysnumeron holhousviranomaiselle.

Holhousviranomaisena toimivassa Digi- ja väestötietovirastossa on koettu, että etukäiteiskysely lisää viraston työtä ja osaltaan myös pidentää edunvalvojan määräämisen käsitteilyaikaa.

Lisäksi menettelyn on havaittu edunvalvontatoimistoissa hankaloittavan tehtävien taasaista jakautumista edunvalvojien kesken. Edunvalvojan hakemusten käsittely saattaa kestää useita kuukausia ja työtilanne yleisillä edunvalvojilla ei aina ole enää sama kuin silloin, kun tehtävä alustavasti jaettiin. Kaikki hakemukset eivät myöskään johda edunvalvojan määräämiseen. Edunvalvonnan palveluntuottajan haltuun saattaa tästä syystä jäädä henkilötietoja sellaisistakin henkilöistä, jotka eivät koskaan tule sen asiakkaaksi. Tätä voidaan pitää tietosuojan kannalta ongelmallisena.

3.5 Keskeiset ehdotukset

Valtioneuvoston asetusta holhousasioiden rekisteristä ehdotetaan muutettavaksi siten, että yleisen edunvalvojan nimikkeen ja järjestysnumeron merkitseminen holhousasioiden rekisteriin voidaan tehdä muista rekisteriin merkittävistä tiedoista poiketen viimeistään seitsemäntenä päivänä, kun tuomioistuimen ilmoitus edunvalvojan määräämisestä on saapunut holhousviranomaiselle.

4 Pääasialliset vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Asetusmuutoksesta ei aiheudu välittömiä taloudellisia vaikutuksia. Esityksen johdosta merkinnät on mahdollista tehdä holhousasioiden rekisteriin kahdessa vaiheessa.

Kahden vaiheen rekisteröinnin hyödyntäminen edellyttää Digi- ja väestötietoviraston tietojärjestelmän teknisiä muutoksia, joista aiheutuu Digi- ja väestötietoviraston arvion mukaan kertaluontoisesti kustannuksia noin 35 000 euroa.

4.2 Muut vaikutukset

Kolmansien oikeuden turvaamisen kannalta olennaista on, että rekisterissä on ajantasainen tieto siitä, onko henkilölle määrätty edunvalvoja ja jos edunvalvojaksi on määrätty yleinen edunvalvoja, tieto siitä, mikä taho yleisen edunvalvonnan palvelut tuottaa. Jos yleisen edunvalvojan nimike ja järjestysnumero tarvitaan ennen kuin se merkitään rekisteriin, tiedon saa rekisteriin merkityltä edunvalvontatoimistolta tai ostopalveluntuottajalta. Tästä syystä arvioidaan, että esityksellä ei ole vaikutusta kolmansiin eikä se heikennä heidän oikeuksiensa turvaamista.

Holhousasioiden rekisteriin on saatavilla suorakäyttöyhteys, joka on käytössä Verohallinnolla, Kansaneläkelaitoksella ja Kevalla. Ne voivat tarkistaa suoraan rekisteristä, onko henkilölle määrätty edunvalvoja. Saadun lausuntopalautteen perusteella muutoksella ei ole vaikutusta niiden toiminnan kannalta.

Edunvalvonnan päämiehelle edunvalvojaa koskeva tieto toimitetaan henkilökohtaisesti riippumatta rekisteriin tehtävistä merkinnöistä, joten rekisterimerkinnän ajankohdalla ei ole merkitystä hänen tiedonsaantinsa kannalta.

Esitys nopeuttaa edunvalvojan määräämisprosessia holhousviranomaisessa ja helpottaa tehtävien jakamista edunvalvontatoimistoissa. Lisäksi se edistää tietosuojaa, kun edunvalvontatoimistoihin ei tule henkilötietoja sellaisista henkilöistä, jotka eivät ole toimiston asiakkaita.

Säännösmuutos koskisi sekä edunvalvontatoimistojen että ostopalveluntuottajien yleisiä edunvalvoja. Muutoksella ei olisi kuitenkaan ostopalveluntuottajien osalta edellä kuvattuja käytännön vaikutuksia. Tämä johtuu siitä, että voimassa olevan valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiiristä annetun lain mukaan holhousviranomaisen tulee kuulla palveluntuottajaa ennen edunvalvojan määräämistä. Säännöksen tarkoituksena on, että palveluntuottaja voi varmistaa etukäteen, että ehdotettu edunvalvojan tehtävä kuuluu ostopalvelusopimuksen piiriin. Ostopalveluntuottajat hoitavat noin 10 % yleisen edunvalvonnan päämiehistä.

5 Säännöskohtaiset perustelut

Esityksessä ehdotetaan, että holhousasioiden rekisteristä annetun valtioneuvoston asetuksen 2 §:n 1 momenttia muutetaan siten, että siihen lisätään säännös yleisen edunvalvojan nimikkeen ja järjestysnumeron merkitsemisajankohdasta. Ne voitaisiin merkitä muista edunvalvontaa koskevista tiedoista poiketen viimeistään 7 päivänä siitä, kun tuomioistuimen ilmoitus on saapunut holhousviranomaiselle. Pidempi määräaika on tarpeen, jotta edunvalvontatoimisto ehtii toimittaa tiedot holhousviranomaiselle asetuksessa säädettyssä määräajassa.

Lisäksi muutettaisiin momentin 1 virkettä. Ajanmääränä käytetty ”seuraavana arkipäivänä” muutettaisiin muotoon ”seuraavana päivänä”. Vastaavaa ajan määrettä on käytetty myös holhoustoimilaissa, jolloin muutos yhtenäistäisi käytettyjä ajan määreitä. Jos määräpäivä on pyhäpäivä, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, joului- tai juhannuspäivä tai arkilauantai, merkinnän voisi tehdä säädettyjen määräaikain laskemisesta annetun lain (150/1930) 5 §:n 1 momentin mukaan seuraavana arkipäivänä. Säännöksen sanamuodon muutoksella ei ole siten vaikutusta määräajan päättymishetkeen.

Voimassa olevan momentin 1 virkkeen sanamuodon mukaan määräaika koskee tietoja, jotka käyvät ilmi tuomioistuimen ilmoituksesta. Koska osa rekisteriin merkittävistä tiedoista yleisen edunvalvojan osalta saadaan voimassa olevien säännösten mukaan edunvalvonnan palveluntuottajilta, ehdotetaan, että säännöksessä viitataan tuomioistuimen ilmoituksen sijasta Digi- ja väestötietoviraston eräistä henkilörekistereistä annetun lain 8 §:ssä tarkoitettuihin tietoihin.

Tilanne on tältä osin muuttunut vuonna 2016, kun valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annettu laki tuli voimaan. Edunvalvojan määräämistä koskevat säännökset olivat sitä ennen holhustoimen edunvalvontapalveluiden järjestämisestä annetussa laissa (575/2008), jonka mukaan tuomioistuin päätti myös siitä, mitä yleisen edunvalvojan virkaa tai tehtävää määräys koskee. Tällöin kaikki rekisteriin merkittävät tiedot kävivät ilmi tuomioistuimen päätöksestä.

6 Voimaantulo

Ehdotetaan, että asetusmuutos tulee voimaan 1.6.2022.

7 Esitys

Esitetään, että valtioneuvosto antaa valtioneuvoston asetuksen holhousasioiden rekisteristä annetun valtioneuvoston asetuksen 2 §:n muuttamisesta.